

ARAŞTIRMA YÖNTEMLERİ

seminer

DR. ÖĞR. ÜYESİ GÖZDE MERT

gozde.mert@nisantasi.edu.tr

ARAŞTIRMA YÖNTEMLERİ

BÖLÜM: ANKET HAZIRLAMA, ÖRNEKLEM BELİRLEME

- Anket Tekniği
- Anket Formunun Hazırlanması
- Anketin Hazırlanmasında Dikkat Edilmesi Gereken Kurallar
- Anketin Avantajları ve Dezavantajları
- Anket Kuralları
- Anket Sorularında Yapılan Hatalar
- Anakütle ve Örneklem

ANKET TEKNİĞİ

Anket, belli bir konuda saptanmış hipotezlere ya da sorulara bağlı olarak bir evren ya da örneklemini oluşturan kaynak kişilere sorular yöneltmek suretiyle sistemli veri toplama tekniği olarak tanımlanabilir.

Anketler, sosyal bilimlerde gözlemleri standartlaştırmak üzere başvurulan araçlardan sadece biridir.

Anketler, kaynak kişilerin okur-yazar olmalarını gerektirir. Bu yüzden de anketler yazılı veri toplama aracı olarak da tanımlanmıştır.

ANKET TEKNİĞİ

Bir araştırmacı anket tekniğini kullanmadan önce kendisine soracağı ilk Őey, ihtiyaç duyulan verilerin daha garantili bir teknikle toplanıp, toplanamayacağıdır.

Mesela, biraz daha fazla para ve zaman harcamak suretiyle verileri görüŐme yoluyla elde edebilmek mümkünse, o yolu seğmek belki daha isabetli olacaktır.

En uygun yöntemi seğebilmek için anket dâhil bütün teknikleri çok iyi tanımak, her birinin üstün ve zayıf taraflarını bilmek gerekmektedir.

Araştırmacının bu teknikler arasında en uygun ve güvenirlik, geçerlilik, kullanıŐlılık bakımından en iyi olanı seğmesi beklenir. Bu ise bilgi ve tecrübe ister.

ANKET TEKNİĞİ

Anket yöntemi ile elde edilen bilgiler yardımı ile;

- a) Bağımsız ve bağımlı değişkenler arasında ilişki olup olmadığı araştırılır.
- b) Önemli bağımsız değişkenlerin neler olduğu belirlenir.
- c) Bu bilgiler ışığında yeni varsayımlar (hipotezler) oluşturulur ve yeni araştırmalar planlanır.

ANKET TEKNİĞİ

Uygulama Biçimlerine Göre Anket Yapma Yöntemleri:

1. Yüz-yüze anket yapma: Anket formunda bulunan sorular, bu konuda eğitilmiş bir kişi (anketör) tarafından sorulur ve alınan yanıtlar forma kaydedilir.

2. Posta aracılığıyla anket yapma ya da kendi kendine uygulama: Kişiler kendilerine bir biçimde ulaştırılan anket formunu, kendileri doldurarak ilgili yere ulaştırırlar. Bu ulaştırma işlemleri posta yolu ile yapılırsa, posta aracılığı ile anket uygulanmış olur.

ANKET TEKNİĞİ

3. Telefonla anket yapma: Sorular anketör ya da araştırmacı tarafından telefonla sorulur ve alınan yanıtlar yine anketörün elindeki anket formuna kaydedilir.

4. Gözlem altında anket yapma: Araştırmacı ya da anketörün de bulunduğu bir ortamda, anket formları kişilere dağıtılır ve nasıl uygulanacağı açıklanır. Kişiler anket formlarını kendileri uygularlar ve forma kaydederekler.

ANKET TEKNİĞİ

Özellik	Anket Yöntemi			
	Yüz yüze	Posta	Telefonla	Gözlem altında
1. Maliyet	++++	+	++	+++
2. Uygulama hızı	+	++	++++	++
3. Örneğin toplumu temsil edebilirliği	++++	+	+	+++
4. Soruların açıklanması ve doğru yanıt alma olasılığı	+++	-	++	+
5. Göze hitap eden araç kullanabilme	+++	+	-	+
6. Uygulama boyutu	+	+++	++	+
7. Çabuk yanıt	+++	+	++	++
8. Anketörün taraf tutma olasılığı	+++	-	++	+

ANKET FORMUNUN HAZIRLANMASI

Amaca uygun, iyi bir anket hazırlamak zor bir iştir. Anketlerde görülen kusurlardan biri, belki en önemlisi sorulardaki anlaşılmalıktır.

Esasında dil, özellikle bazı kelime ve ifadeler değişik anlamlar taşıyabilmekte, yazı ile anlaşmayı güçleştirmektedir.

Anket hazırlayan kişiler çok zaman herkesin kendilerini kolayca anlayacağını sanırlar. Ayrıca birçok kimse anket hazırlamanın kolay bir iş olduğunu düşünmekte, bunun birkaç güne sığdırılabileceğine inanmaktadır.

Oysaki bir anket meydana getirmek birçok hazırlığı, bilgiyi, yeteneği ve çabayı; ayrıca zamanı gerektirmektedir.

ANKET FORMUNUN HAZIRLANMASI

İyi bir anket hazırlayabilmek için konunun, amacın, evren ve bunu temsil edecek örneklemin çok iyi bilinmesi; anketi cevaplandıracak kişilerin eğitim, ekonomik, sosyal ve politik özelliklerinin iyice kavranması gerekmektedir.

Soruların cevaplayıcıların özellikleriyle, inanışlarıyla, şahsiyeti ve çalıştığı yer ile zıt düşmemesi ayrıca anlayış, kavrayış ve ilgi seviyelerine uygun olması gerekmektedir.

ANKET FORMUNUN HAZIRLANMASI

Anketteki sorularla insanların inanç, görüş, düşünce, tutum ve davranışları, tercihleri, ilgileri, bilgileri v.s. ölçülmek istenebilir.

Ankette birkaç başlangıç sorusundan sonra bu tür, asıl sorulara geçilir.

ANKET FORMUNUN HAZIRLANMASI

Anketin uzunluğu da önemli bir konudur. Araştırmacı daha çok bilgi toplamak amacıyla uzun anketler hazırlama yoluna gitmemelidir.

Bazen ankete dâhil edilen birçok sorunun cevabını başka kaynaklardan örneğin, kitap ve ansiklopedilerden bulmak mümkündür.

Genellikle araştırmacılar, belki işe yarar düşüncesiyle, problem ile ilgili olmayan birçok gereksiz soruyu ankete eklemek hatasına düşmektedir.

Unutulmamalıdır ki ankete cevap vermesi istenen kişinin zamanı az ve değerlidir. Ankete cevap vermek zorunluluğu olmayan bir kişinin işini mümkün olduğu kadar kolaylaştırmak anket sahibinin görevidir.

ANKET FORMUNUN HAZIRLANMASI

Anketteki sorular özelliklerine göre gruplanmalı aynı konudaki sorular bir araya getirilmelidir.

Böylece ankete cevap verecek kişi anketteki düşünceye kolaylıkla uyabilecektir. Konudan konuya atlamak karışıklığa yol açabilir.

Daha genel anlamdaki sorular öne alınmalı, detaylı ve özel sorular bunları izlemelidir.

Ayrıca anketin başlangıçta kolay sorularla başlaması, cevap veren kişiye işi başarabileceği güvenini de verir.

Başlangıç soruları kişiye enteresan gelmelidir ki onu güdüleyebilsin. Anketler mümkün olduğu kadar sistemli hazırlanmalı, cevaplar fazla bir düşünme ve yazmayı gerektirmemelidir.

ANKETİN HAZIRLANMASINDA DİKKAT EDİLMESİ GEREKEN KURALLAR

- Araştırmanın konusu saptanmalı, hangi sonuçların oluşacağı belirlenmeli, hipotezler oluşturulabilir ise hazırlanmalı.
- Anket formu hazırlanırken istatistiksel yöntemlerin de bu süreç içerisinde belirlenmesi gerekmektedir.
- Oluşturulacak olan soruların yapısı uygulanacak olan yöntemin geçerli olup olmadığı saptanmalı ve ona uygun hale getirilmelidir.
- Anket formu çok hızlı bir şekilde oluşturulmamalı ve beklentiler doğrultusunda form düzenlenmelidir.
- Yanlış anket formunun hazırlanması ve bu formun ilgililere ulaştırılması geri dönüşü olmayan sonuçlar doğurabilmektedir.

ANKETİN HAZIRLANMASINDA DİKKAT EDİLMESİ GEREKEN KURALLAR

- Sorular açık ve anlaşılır bir şekilde olmalıdır bu nedenle kısa ve basit ifadeler yer alması gerekmektedir.
- Sorularda “ve”, “ya da”, “veya” gibi bağlaçlar karmaşıklık yaratmakta ve güvenilir yanıtların oluşumunu engellemektedir.
- Anket formunda, cevaplayan kişileri yönlendirmede bulunacak soru şekillerinin yer almaması gerekmektedir.
- Anket formunun yanıtlayan kişilerin bilgi düzeylerini aşacak şekilde soruların yer almaması gerekmektedir.

ANKETİN HAZIRLANMASINDA DİKKAT EDİLMESİ GEREKEN KURALLAR

- Anket formunda yer alan seçenekler gereksiz bir şekilde uzatılmaması gerekir.
- Anket formunda bilgilerin gizli olacağına dair bilgi verilmesi gerekmektedir. İsim adres vb. bilgileri paylaşılmaması konusu formun başlangıç kısmında açık bir şekilde belirtilmesi gerekmektedir. Bu durum bireylerin ya da firmaların bilgi gizliliğini paylaşmama istediğinden dolayı bu kısmın belirtilmesi gerekmektedir.
- Anket formunda soruların çok fazla olması ilgilileri sıkabilmektedir. Bu nedenle ilgili kişiler anket formunda yer alan soruları okumadan rastgele bir şekilde cevaplayabilirler. Bu hataya neden olur. Bu nedenle soru sayısının çok fazla olmaması ve uzun cümlelerin kullanılmaması gerekmektedir. Araştırmaya en uygun bir şekilde soru sayısının belirlenmesi gerekmektedir.

ANKETİN HAZIRLANMASINDA DİKKAT EDİLMESİ GEREKEN KURALLAR

- Anket formunda soruların anlamsız olması doğru cevapların verilmesini engelleyebilir.
- Anket formlarında sorular açık ya da kapalı olacak şekilde düzenlenmektedir.
- Anket formunda kontrolünün sağlanması için çapraz sorular yer alabilir. Bunun nedeni anket sorularını cevaplayan kişilerin soru cevaplarında hassasiyet gösterip göstermediği kontrol edilmektedir.
- Anket formu hazırlandıktan sonra ortalama 10-20 kişiye anket formu ulaştırılır ve ön test yapılabilir. Böylelikle soruların netliği araştırılır düzeltilecek durumlar varsa düzenleme sağlanır.

ANKETİN HAZIRLANMASINDA DİKKAT EDİLMESİ GEREKEN KURALLAR

Açıklık ve Netlik: İfadeler net ve kolay anlaşılır olmalı. Anketi cevaplayan insanların sizin bildiğiniz kısaltma, teknik terim ve jargonları bilmeyebilecekleri ihtimalini unutmayın.

Kısalık: Soru ne kadar uzunsa cevaplayanın dikkati o kadar çabuk dağılır ve anketi tamamlamama olasılığı o kadar artar. Konu dışı kelimeleri ve fikirleri mümkün olduğunca ayıklayın.

Belirlilik: Her seferinde sadece bir fikir üzerine odaklanın. Bunu test etmenin yolu soruda “ve”, “ya da” gibi bağlaçların bulunup bulunmadığına bakmaktır. Birden fazla soruda sorulması gerekeni tek soruya sığdırmadığınızdan emin olun.

ANKETİN HAZIRLANMASINDA DİKKAT EDİLMESİ GEREKEN KURALLAR

Anlaşılabilirlik: İnsanları, ne sorulduğunu tahmin etmeye zorlamayın. İfadenin herkes tarafından anlaşılır olduğundan emin olun. Gerekiyorsa ek açıklamalar yapın.

Ölçülebilirlik: Özellikle cevapların birbirinden tam olarak farklı olduğundan emin olun.

ANKETİN AVANTAJLARI VE DEZAVANTAJLARI

Anketin Avantajları

- Anket yoluyla geniş kitlelere ulaşmak, araştırmayı büyük gruplara dayandırmak kolaydır.
- Anket tekniği para, zaman ve enerji bakımından araştırmacıya tasarruf sağlar.
- Anketin geniş coğrafi bölgelere ve çok sayıda insana uygulanabilmesi yüzünden daha geniş bir örneklem üzerinde çalışma, dolayısıyla örneklemin temsil düzeyini, böylece de araştırmanın dış geçerlik derecesini artırmak mümkün olabilmektedir.
- Anketin imzasız da doldurulup iadesinin mümkün olması nedeniyle örneğin görüşmeye oranla objektifliğinin daha yüksek olduğunu söyleyebiliriz.
- Anket sorularının yazılı olması cevaplayıcıların onları tekrar tekrar incelemesine imkân verir. Bu nedenle anketle ulaşılan bilgilerin daha doğru olacağı söylenebilir.

ANKETİN AVANTAJLARI VE DEZAVANTAJLARI

Anketin Dezavantajları

- Anketin esneklikten uzak olduğu söylenebilir. Çünkü anketi uygularken araştırmacı cevaplayıcıyla yüz yüze bulunmaz. Bu yüzden de soruları yeniden dile getirme imkânı yoktur.
- Anket sadece okuryazarlara verilebilmektedir.
- Anketle derinlemesine bilgi edinme imkânı yoktur.
- Anket tekniği yapısal özelliklerinden ötürü sınırlı bilgiler sağlayabilir. Çünkü görüşmeye oranla anket daha kısa bir sürede tamamlanmak zorundadır.
- Anketin dikkat ve ilginin dağılmasını önleyecek güdüleyici öğelere sahip olmaması, kısa sürede doldurulmasına gerekçe oluşturur.

ANKETİN AVANTAJLARI VE DEZAVANTAJLARI

Anketin Dezavantajları

- Ankete cevap verenler ile vermeyenler arasında fark vardır. Bunun için gönderilen anketlerden birçoğu cevaplanarak geri gelmemiş ise böyle bir çalışmadan elde edilecek bulguları diğer gruplara genellemek yanlış ve hatalı bir davranış olacaktır.
- Anket gönderilen kişiler genellikle eğitim görmüş kişilerdir. Buna rağmen kişilerin soruları aynı derecede anlayamamaları veya cevaplarında açık olmamaları ve rastgele cevaplar vermeleri düşünülebilir. Araştırmacının bunu kontrol etme imkânı yoktur.
- Postayla gönderilen bir ankete cevap verecek kişinin anketi gönderenle iletişimi zordur. Kişi lüzum gördüğü noktalarda anket sahibine soru soramamakta, açıklama isteyememektedir.

ANKET KURALLARI

- 1) Anket kişisel olmamalı, herkesi ilgilendirmeli.
- 2) Anket sorularında belirli bir kitleyi rahatsız edici ya da aşağılayıcı fikir bulunmamalıdır.
- 3) Oluşturulan ankette dil, din, ırk ayrımı içeren fikir bulunmamalıdır.
- 4) Anket, araştırma amaçlı olmalıdır.
- 5) Ankette yasalara aykırı fikir bulunmamalıdır.
- 6) Anket şıkları en az 2 veya daha fazla olmalıdır.

ANKET SORULARINDA YAPILAN HATALAR

- 1- Aynı anlama gelen cevaplar
- 2- Aynı yöndeki cevaplar
- 3- Çakışan cevaplar
- 4- Anketin amacına uygun olmayan sorular
- 5- Anket yapılan bireylere uygun olmayan sorular
- 6- Yanlış anlamaya neden olabilecek sorular
- 7- Yönlendirici sorular
- 8- Tekrar eden sorular

ANAKÜTLE VE ÖRNEKLEM

Evren (anakütle), araştırma sonuçlarının genellenmek istendiği elemanlar bütünüdür. Bu bütün, ortak özellikleri olan canlı ya da cansız her türlü elemanı içerebilir.

Çoklu elemanlardan oluşan bütünlük için kullanılan “evren” terimi, tekli elemanlar için “örnek olay”, küçük çokluklar için de “araştırma kümesi” olarak ifade edilir.

Araştırma, sonuçlarının genellenebilirliği arttıkça değer kazanır. Bilim, genellenebilirliği olan bilgiler bütünüdür.

O halde, bilim üretmenin yolu, olabildiği ölçüde geniş bir alanda genellenebilirliği olacak bilgiler elde etmeye çalışmak, kısaca, evreni geniş tutmaktır. Ancak, evren büyüdükçe soyutlaşır ve ona ulaşmak güçleşir.

ANAKÜTLE VE ÖRNEKLEM

Çalışma evreni, ulaşılabilen evrendir. Bu yönü ile somuttur.

Araştırmacının, ya doğrudan gözleyerek ya da ondan seçilmiş bir örnek küme üzerinde yapılan gözlemlerden yararlanarak, hakkında görüş bildirebileceği evren çalışma evrenidir.

Pratikte, araştırmalar, çalışma evreni üzerinde yapılmakta olup sonuçların da, yalnızca bu sınırlı evrene genellenmesi kaçınılmazdır.

O halde, evreni tanımlama ve sınırlandırma, aslında, çalışma evrenini belirlemek için yapılmaktadır.

Böyle bir evreni belirlemenin en iyi yolu, amaca uygun ölçütler geliştirmek ve bu ölçütlere uyanları çalışma evrenine almaktır.

ANAKÜTLE VE ÖRNEKLEM

Araştırmalar, çoğu belli evrene (bütüne) genellemek amacıyla, evrenden tesadüfi kurallarla yapılır.

Mevcut bilgi kaynaklarının zenginliğine rağmen, bir araştırma probleminin cevaplandırılabilmesi için gerekli bilgilerin her zaman bunların arasında bulunması mümkün olmayabilir.

Ne eleman, ne zaman ve ne de para ile ele alınan ana kütle, bütün elemanlarıyla tek tek incelemek mümkün değildir. Bu nedenle yapılacak iş, bu ana kütle, temsil yeteneğine sahip, onun küçültülmüş bir modelini oluşturma. İşte bu modele **örneklem** adı verilir.

Ana kütle için popölasyon ve evren kavramları da kullanılmaktadır. Herhangi bir gözlem alanına giren obje ya da fertlerin tümüne ana kütle denir.

ANAKÜTLE VE ÖRNEKLEM

Örnekleme, bir bütünün kendi içinden seçilmiş bir parçasıyla temsil edilmesidir.

Bu teknik, bir araştırmayı geniş ve gereksiz bir bilgi yükünden kurtararak zaman, para, eleman ve gereç artırımını sağlar.

Çoğunluk güncel ve ivedi sorunlara ve konulara yanıt arayan toplumsal araştırmaların çok uzun bir sürede sonuçlar alması durumunda sorunların güncelliğini, konuların geçerliğini yitirmesi nedeniyle boşa çıkması olanaklıdır.

Kısacası, örnekleme, çoğu kez isteğe bağlı bir işlem değil, seçilmesi zorunlu bir tekniktir.

ANAKÜTLE VE ÖRNEKLEM

Örnekleme birimi,

- 1- Kolayca tanınmalı ve sınırlandırılabilmelidir.
- 2- Çerçeve maliyetini yükseltmemelidir.
- 3- Yığının varyansını büyütmemelidir.
- 4- Örnekleme türüne elverişli olmalıdır.
- 5- Alan çalışmaları ile ilgili olarak israfa yol açmamalıdır.

Bir örneklemede bulunabilecek karakteristik vasıflar şunlardır:

1. Örneklemin doğruluk şartının müsaade ettiği nispette küçük olması,
2. Olasılık usulü ile bilgi toplanmasını kolaylaştıracak derecede birbirinden bağımsız değişkenlere tabi olması,
3. Ölçme tekniğinin müsaade ettiği nispette süratle bilgi toplamaya elverişli olması.

ANAKÜTLE VE ÖRNEKLEM

Tabakalı Örneklem Yöntemi:

İncelenen karakter deneklerin herhangi bir özelliğine göre değişiklik gösteriyorsa (yaş, cinsiyet, sosyo-ekonomik, kültürel özellikler vb.) basit rastgele örneklem yöntemiyle örneklem yapmak daha doğru sonuç verebilir.

Bu yöntemin etkin olabilmesi için tabakalardaki birimlerin kendi içinde homojen olması ve tabakalar arasında gerçek bir farklılık bulunması gerekir.

ANAKÜTLE VE ÖRNEKLEM

Örneğin bir ilköğretimdeki çocukların boy uzunlukları ölçülmek istenirse, yaş ile boy arasındaki ilişki dikkate alınmalıdır.

Örnekleme girecek çocuklar, yaşları dikkate alınmadan basit rastgele yöntem ile seçilirse elde edilecek sonuçlar gerçeği yansıtmayabilir.

Çünkü şans eseri küçük yaştakiler ya da büyük yaştakiler seçilen örnekleme daha fazla sayıda bulunabilir.

Çocuklar, önce yaşa göre tabakalanıp, her tabakadan basit rastgele örnekleme yöntemiyle belirli sayıda seçilirse sonuç gerçeğe daha yakın olur.

ANAKÜTLE VE ÖRNEKLEM

Her tabakaya eşit sayıda birey düşmesi olanaksız olduğundan, her tabakadan kaç bireyin örnekleme alınacağı sorunu çıkar.

Bu durumda iki yol izlenebilir.

Birincisinde, tabakalardaki birey sayısı göz önüne alınmadan her tabakadan eşit sayıda birey örnekleme alınır. Buna orantısız seçim denir. Orantısız seçimde istatistiksel değerlendirmenin kesinlikle ağırlıklı olarak yapılması gerekir.

İkincisinde ise, örnekleme alınacak bireyleri tabakalardaki birey sayısına orantılı olarak seçmektir. Başka bir deyişle, çok kişi içeren tabakadan çok, az kişi içeren tabakadan az kişiyi örnekleme almaktır.

ANAKÜTLE VE ÖRNEKLEM

Örneklem seçimi orantılı yapıldığında aritmetik ortalama ağırlıksız, standart sapma ise ağırlıklı olarak hesaplanır.

Orantılı seçim, işlemleri kolaylaştırdığı için tercih edilen bir yoldur.

ANAKÜTLE VE ÖRNEKLEM

Tabakalı rastgele örnekleme yöntemine tabakalar arasında gerçek bir farklılık olduğunda başvurulmalıdır.

Bu yöntemin sakıncalı yanları çok azdır. Bunlar;

- Tabakalardaki birey sayısının bilinmediği durumlarda seçim işlemlerinin güçleşmesi,
- Örnekleme seçilecek birimlerin çok büyük bir bölgede dağınık olarak oturması durumunda araştırmanın uygulama aşamasının güçleşmesidir.

The image features a dynamic, multi-colored smoke or ink background. The colors transition from blue on the left, through purple, magenta, red, orange, yellow, and green on the right. The smoke is thick and billowing, creating a sense of movement and depth. In the center, the word 'TEŞEKKÜRLER' is written in a bold, white, sans-serif font. The text is slightly shadowed, making it stand out against the vibrant background.

TEŞEKKÜRLER